

**Költségkezdvezmények a polgári peres és nemperes eljárásokban,
valamint a közigazgatási és munkaügyi ügyszakban**

Készítette:

Dr. Dobáné Dr. Madarász Arabella

bírósági titkár

Szolnoki Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság

2017

Költségkedvezmények a polgári peres és nemperes eljárásokban, valamint a közigazgatási és munkaügyi ügyszakban

A társadalmi egyenlőtlenségek a bíraskodás (törvénykezés) megjelenésétől kezdve egészen napjainkig tetten érhetők a peres és nemperes eljárásokban. Gyakran előfordul, hogy egymástól eltérő jövedelmi-vagyoni viszonyokkal rendelkező felek állnak egymással szemben az egyes bírósági eljárásokban.

A bírósághoz fordulás általában illetékköteles, az eljárás megindításáért illetéket kell fizetni. Annak a félnek tehát, aki jogát vagy jogait bírósági eljárásban kívánja érvényesíteni jövedelmi-vagyoni viszonyaihoz mérten nehézséget okozhat az eljárás illetékének, perben felmerülő esetleges további költségeknek (szakértői költség, tolmácdíj, tanú útiköltsége, fordítási költség, ügygondnoki díj stb.) az előlegezése, viselése.

Költségkedvezmények hiányában az is előfordulhatna, hogy valaki emiatt nem tudna bírósághoz fordulni és igényét ily módon érvényesíteni. Ebből következően a kezdetektől indokolt volt a kevésbé tehető, szegényebb sorsú emberek igényérvényesítési lehetőségének megteremtése, előmozdítása szempontjából a költségkedvezmények rendszerének kialakítása.

Az ún. szegényjog eredete a középkorra tehető, a szegény sorsú pereskedők támogatása évszázadokon át méltányossági alapokon nyugodott, a gazdagok jótékonyágán alapult.

A támogatás lehetősége a XIX. század második felében fogalmazódott meg úgy, mint szociális feladat. Hazánkban először az 1868. évi polgári törvénykezési rendtartás szabályozta a szegényjoggal összefüggő kérdéseket. Később az 1911. évi polgári perrendtartás is foglalkozott ezekkel a szabályokkal, a kedvezmények körét tágabban megvonva.

Az ún. szegénységi jogot az 1915. január 01. napján hatályba lépett, a Polgári perrendtartásról szóló 1911:1. törvénycikk foglalta rendszerbe és lépett túl a korábbi minimumszabályozáson.

Azonban a bélyeg- és illetékmentesség feltételeinek szabályait külön jogszabályok tartalmazták. Ezek közül kiemelendő az 1914:43. törvénycikk.¹

¹ Király Lilla: Szegényjog az 1911. évi magyar Polgári Perrendtartás szabályozásában (Jogtörténeti szemle: az ELTE Magyar Állam-és Jogtörténeti Tanszékének Közleményei, 2009. (11. évf.) 2. sz. 52-57. old.

Az intézmény célja, lényege Magyary szerint a következő volt: a fél részére a bírói jogvédelem igénybevétele nem ingyenes, de előfordul, hogy az állam a perköltségeinek megtérítése alól a felet szegénysége esetében felmenti azért, hogy a perben való felperesként vagy alperesként részvételét megkönnyítse.

Az állam azonban a szegény felet nemcsak felmenti saját költségeinek a megtérítése alól, hanem bizonyos, a pernyertesség érdekében szükséges költségeket magára is vállal oly módon, hogy azokat a fél helyett ő maga téríti meg vagy ugyanebből a célból másokat ingyenes közreműködésre is kötelez (például az ügyvédek a fél ingyenes képviselőjére).

Napjainkban a polgári eljárásjog a szegényjog kifejezést nem használja, a peres és a nemperes eljárásokban érvényesülő költségkedvezményeket pedig differenciáltabban szabályozza: a jogszabályokban biztosított kedvezmények vagy a személyes körülmények alapján, vagy az eljárás tárgyára tekintettel illetik meg a feleket. Így különbség tehető a költségmentesség, az illetékmentesség és az illeték-feljegyzési jog között. A kedvezmény terjedelme alapján pedig teljes körű, illetve részleges mentességet különböztethetünk meg.

A költségkedvezmények intézményrendszere 2006-ig fokozatosan épült ki.

A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény (Jsnyt.) alapján pedig az ún. jogi segítők bevonásával megnőtt a peren kívüli támogatást nyújtó, illetve a polgári eljárásban pártfogó ügyvédi képviselőt nyújtó szakemberek köre és ily módon a szegényebb rétegek is lehetőséget kaptak arra, hogy a bírósági ügyekben, jogban jártas személy képviselje őket.²

További segítséget jelent a feleknek, hogy amennyiben jogi képviselővel nem rendelkeznek, a bíróság a 6/1986. (VI.26.) IM rendelet (a továbbiakban: Rendelet) 5. § (2) bekezdése értelmében - a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban Pp.) 7. §-a (2) bekezdésének megfelelően – tájékoztatja őket a költségmentesség engedélyezésének feltételeiről.

Költségkedvezményekről valamennyi bírósági eljárásban beszélhetünk, peres- és nemperes ügyekben egyaránt igénybe vehetők.

2IV. fejezet: A polgári eljárásjog fejlődéstörténete (foiskola.atw.hu/mappa/6.%20FELEV/PP/Kengyel %20konyv.doc) 2015. november 28. 09:19

Polgári jogi tárgyú ügyekben az alábbi költségkedvezmények igényelhetők:

- 1) személyes költségmentesség (teljes vagy részleges)
- 2) tárgyi költségmentesség
- 3) tárgyi költségfeljegyzési jog
- 4) személyes illetékmentesség (teljes)
- 5) tárgyi illetékmentesség
- 6) személyes illeték-feljegyzési jog
- 7) tárgyi illeték-feljegyzési jog
- 8) mérsékelt illeték

A költségkedvezmények a jogorvoslati és rendkívüli jogorvoslati eljárásokban, valamint a végrehajtási eljárásban és az egyéb nemperes eljárásokban is igénybe vehetők.

Nem alkalmazhatók ezek a rendelkezések az alábbi eljárásokban, esetekben:

- cégeljárásban,
- a közjegyző eljárásában, kivéve a közjegyző határozata ellen előterjesztett fellebbezés elbírálása iránti bírósági eljárásban,
- arra a végrehajtási költségre, amely az adós által kért szakértő becsüs közreműködésével vagy az árverésnek az adós által kért közhírré tételével merült fel,
- előzetes bizonyítás során,
- a végrehajtási eljárásban a végrehajtást kérő munkáltatóra, illetve bányavállalkozóra,
- végrehajtói kézbesítés során.³

A közigazgatási peres és nemperes eljárások tárgyuknál fogva illeték-feljegyzési jogos jellegűek, azonban személyes költségmentesség iránti kérelem ezekben az eljárásokban is előterjeszthető.

Az ún. munkaügyi perek tárgyi költségfeljegyzési jogos jellegűek, esetükben munkavállalói költségkedvezmény, valamint személyes költségmentesség engedélyezése iránti kérelem terjeszthető elő.

Személyes költségmentesség (teljes és részleges)

³ 6/1986. (VI.26.) IM rendelet 4.§

A személyes költségmentesség szabályait a Pp. 84. és 85. §-ában, valamint a Rendeletben találjuk.

Azt a természetes személy felet (ideértve a beavatkozót is), aki jövedelmi és vagyoni viszonyai folytán nem tudja fedezni a perköltséget, jogai érvényesítésének megkönnyítése végett - kérelmére - részleges vagy teljes költségmentesség illeti meg.

A teljes költségmentesség valamennyi – alább felsorolt - költségre, a részleges költségmentesség pedig a költségek meghatározott hányadára, vagy tételesen meghatározott költségekre vonatkozik. Ha a fél részleges költségmentességben részesül, a mentességgel nem érintett költségekre megilleti a költségfeljegyzés joga.

A költségmentesség az alábbi kedvezményekkel jár:

- a) illetékmentesség;
- b) mentesség az eljárás során felmerülő költségek (tanú- és szakértői díj, ügygondnoki és tolmácsi díj, pártfogó ügyvéd díja, helyszíni tárgyalás és szemle költsége stb.) előlegezése és - ha a törvény másként nem rendelkezik - megfizetése alól is;
- c) a perköltség-biztosíték letétele alóli mentesség;
- d) pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése iránti igény, (ha a törvény lehetővé teszi ezt).⁴

A pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése iránti igényt a Kormányhivatalok Igazságügyi Szolgálatainál kell bejelenteni, ők döntenek annak engedélyezéséről is.

Azokat a költségeket, amelyeknek előlegezése alól a költségmentességben részesülő fél mentesül, - az ügygondnoki díj kivételével - az állam előlegezi.

Az ügygondnoki díj megfizetésére - a perköltségek viselésére vonatkozó általános szabályok figyelembevételével és a költségmentesség teljes vagy részleges jellegétől függetlenül - a perveztes felet kötelezni kell akkor is, ha költségmentességben részesül.

A teljes vagy részleges költségmentesség engedélyezése iránti kérelmet a bíróság a Pp. 85. §-a alapján, valamint a Rendeletben foglaltak alapján bírálja el és az visszavonható.

⁴ A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) 84. §

A kérelem a költségmentesség engedélyezésének alapjául szolgáló körülmények igazolásáról szóló 2/1968. (I. 24.) IM rendelet mellékletét képező nyomtatványokon terjeszthető elő.

A Rendelet 5. § (1) bekezdése szerint annak a félnek, aki a személyes költségmentesség engedélyezését kéri, jövedelmi és vagyoni viszonyait a külön jogszabályban meghatározott módon kell igazolnia.

A költségmentesség engedélyezését a felperes vagy kérelmező a per megindítása előtt vagy azzal egyidejűleg, illetve az elsőfokú eljárást befejező határozat meghozataláig, az alperes vagy kérelmezett pedig legkésőbb a fellebbezés (ellentmondás) előterjesztésével egyidejűleg kérheti. A kérelmet egy példányban kell előterjeszteni, és ahhoz mellékelni kell a külön jogszabályban megjelölt igazolásokat.

Ha a kérelmet a per megindítása előtt terjesztik elő, akkor abban meg kell jelölni azt az igényt, amelyet a fél az ellenféllel szemben érvényesíteni kíván. Ha pedig a kérelmet a fél nem a perbíróságnál terjeszti elő, meg kell jelölnie azokat a körülményeket, amelyekből a perbíróság hatásköre, valamint illetékessége megállapítható és a kérelmet - elbírálás végett - ahhoz a bírósághoz kell megküldeni.

A bíróság a kérelem elbírálásakor – ha szükségesnek tartja - az ellenfelet is meghallgatja.

Abban az esetben, ha a fél a költségmentesség engedélyezését az eljárás megindítását követően kéri, a költségmentesség hatálya - ha e rendelet másként nem rendelkezik - nem terjed ki az engedélyezés előtti eljárási szakaszra.

A fél részére költségmentességet kell engedélyezni akkor, ha a jövedelme (munkabére, nyugdíja, egyéb rendszeres pénzbeli juttatása) nem haladja meg a munkaviszony alapján megállapított öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegét, vagyona pedig - a szokásos életszükségleti és berendezési tárgyakon felül – nincs.

Ugyanakkor költségmentességben kell részesíteni - jövedelmi és vagyoni helyzetének vizsgálata nélkül - azt a felet is, aki aktív korúak ellátására jogosult, vagy aktív korúak ellátására jogosult, a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló törvény szerinti közeli hozzátartozójával él közös háztartásban.

Kivételesen akkor is költségmentességet lehet engedélyezni, ha a fentebb felsorolt feltételek nem állnak fenn, de a bíróság a fél egyéb körülményeinek figyelembevételével megállapítja, hogy létfenntartása veszélyeztetett.

A bíróságnak tehát a költségmentesség elbírálásánál lehetősége van a mérlegelésre.

A költségmentesség engedélyezése esetén a bíróság nem fellebbezhető (pervezető) végzést hoz, melyet nem kell megindokolnia, azonban annak megtagadásáról vagy elutasításáról indokolt végzéssel kell határoznia.

A költségmentességet engedélyezése iránti kérelem vonatkozásában is alakszerű határozatot kell hozni.⁵

A költségmentesség megtagadásáról szóló határozatban a bíróság felhívja a felet arra, hogy a határozat jogerőre emelkedését követő 8 napon belül a meg nem fizetett illetéket beadványának elutasítása - ha ennek már nincs helye - lelet készítésének terhe mellett rója le.

A teljes személyes költségmentesség valamennyi, a Pp. 84. § (2) bekezdésében felsorolt kedvezményre kiterjed, míg a részleges költségmentesség az ott felsorolt kedvezmények egy részére terjed ki.

A felet az elsőfokú eljárást befejező határozat meghozatala után azonban csak akkor lehet személyes költségmentességben részesíteni, ha

- az eljárás során ismeretlen helyen tartózkodott,
- az ellene kibocsátott fizetési meghagyás, illetve bírósági meghagyás ellen ellentmondással nem élt, illetve
- az engedélyezés feltételei utóbb következtek be.

Nem alkalmazhatók a költségmentesség utólagos engedélyezésének szabályai akkor, ha a keresetlevélben előadottak ellenére a bíróság nem határozott a költségmentesség engedélyezéséről.⁶

Ha a fél kérelmét a fellebbezéssel egyidejűleg terjeszti elő, a költségmentesség tárgyában az elsőfokú határozatot hozó bíróság dönt, míg az egyéb esetekben a másodfokú bíróság, illetőleg a Kúria.

Ha a bíróság a költségmentességet az (1) bekezdés a) és b) pontjára tekintettel engedélyezi, a költségmentesség az eljárás megindítására visszaható hatályú.⁷

5 BH1998. 299.

6 BH1998. 30.

7 6/1986. (VI.26.) IM rendelet

Jogi személyek részére személyes költségmentesség nem engedélyezhető, mert esetükben – alkalmazható jogszabályi rendelkezések hiányában – nem vizsgálható és nem állapítható meg a költségmentesség előfeltételeinek megléte.⁸

A személyes költségmentesség meghatározott személyt illet meg, ezért ha a kedvezményezett személyében változás áll be, akkor a kedvezmény megszűnik és amennyiben a jogutód is költségmentességben szeretne részesülni, saját személyére nézve igazolnia kell a költségmentesség feltételeit.⁹

Tárgyi költségmentesség

A tárgyi költségmentességgel kapcsolatban a Rendelet kimondja, hogy a feleket jövedelmi és vagyoni viszonyaikra tekintet nélkül a külön jogszabályban megállapított bírósági eljárásokban költségmentesség illeti meg.

Ebben az esetben a feleket a Pp. 84. §-ában meghatározott teljes költségmentesség illeti meg.

A tárgyi költségmentesség nem kérelemre állapítható meg, hanem ezekben az esetekben a költségmentesség az ügy tárgyánál fogva illeti meg a feleket.

Tárgyi költségmentes például a gondnokság alá helyezési per.

Tárgyi költségfeljegyzési jog

A Pp. 85/A. § és a 6/1986. (VI.26.) IM rendelet 3. §-a rendelkezik erről.

Ebben az esetben a fél csak az adott költség előlegezése alól mentesül, a költséget a bíróság feljegyzi a költségjegyzékbe és azokat az köteles megfizetni akit a bíróság az eljárást befejező határozatában erre kötelez.

Költségfeljegyzési jog illeti meg a feleket többek között a gyermek elhelyezésével és átadásával, valamint a kapcsolattartással összefüggő perekben, a szülői felügyelet megszüntetése vagy visszaállítása iránti perekben, bűncselekménnyel a személy életében, testi

⁸ BH2008. 152.

⁹ BH1978. 287.

épségében vagy egészségében okozott kár megtérítése iránti igény érvényesítésével kapcsolatos perekben.

A nemperes eljárások közül tárgyi költségfeljegyzési jogos jellegű: a tartásdíjnak a kötelezett járandóságait folyósító szervtől vagy más személytől való behajtása.

Illetékmentesség

Az illetékmentesség és az illeték-feljegyzési jog szabályait az az Illetékekről szóló 1990. évi CXIII. törvény (a továbbiakban Itv.) tartalmazza.

Az illetékmentesség a költségmentességnél szűkebb kategória, annak csupán egy részkedvezménye. Az illetékmentesség csak az eljárási illeték megfizetése alól mentesít. Két fajtája van: a személyes és a tárgyi illetékmentesség.

A személyes illetékmentesség természetes személy felet nem, csak és kizárólag az Itv.5. § (1) bekezdésében felsorolt szerveket illelheti meg.

Teljes személyes illetékmentességben az Itv. 5. § (1) bekezdésében felsoroltak részesülnek azzal a feltétellel, hogy az annak c)–g) és m) pontjaiban említett szervezetet az illetékmentesség csak abban az esetben illeti meg, ha a vagyonszerzést, illetőleg az eljárás megindítását megelőző adóévben folytatott vállalkozási tevékenységéből származó jövedelme után társasági adófizetési kötelezettsége, illetve – költségvetési szerv esetében – eredménye után a központi költségvetésbe befizetési kötelezettsége nem keletkezett.

Tárgyi illetékmentességről beszélünk akkor, ha a felek az adott eljárásban az ügy tárgyánál fogva illetékmentességben részesülnek, azaz nem kell eljárási illetéket fizetniük.

Tárgyi illetékmentes a teljesség igénye nélkül: az áttételt elrendelő végzés elleni fellebbezés, a határozat kijavítása, illetve kiegészítése iránti kérelem; az eljárást megindító beadvány idézés kibocsátása nélküli elutasításáról rendelkező döntés elleni fellebbezés.

Továbbá tárgyi illetékmentesnek minősül a bírósági közvetítés, a belföldi végrehajthatóság megállapítása iránti eljárás a 44/2001/EK tanácsi rendelet, a 2201/2003/EK tanácsi rendelet és

a 4/2009/EK tanácsi rendelet alapján, a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény 31/C. §-a szerint tanúsítvány, igazolás és kivonat kiállítása iránti bírósági eljárás.

Illeték-feljegyzési jog

A félnek ebben az esetben nem kell eljárási illetéket lerónia keresetlevelére, azt feljegyzi a bíróság a költségjegyzékbe és azokat az köteles megfizetni akit a bíróság az eljárást befejező határozatában erre kötelez.

Az alábbi két fajta különböztethető meg:

A **személyes illeték-feljegyzési jog** engedélyezését kérelmezni kell, a kérelem elbírálására az Itv. 61. §-ának rendelkezései és a Rendelet szabályai alkalmazandók.

Az Itv. 59. § (1) bekezdése kimondja, hogy akit illeték-feljegyzési jog illet meg, mentesül az illeték előzetes megfizetése alól. Ilyen esetben az fizeti az illetéket, akit a bíróság erre kötelez.

Az Itv. 60. § (1) bekezdése szerint, ha az illeték előzetes megfizetése a félnek jövedelmi és vagyoni viszonyaival arányban nem álló megterhelést jelentene, mentesíteni lehet az illeték előzetes megfizetése alól, különösen, ha a lerovandó illeték a fél és a házastársa, valamint vele egy háztartásban élő, általa eltartott gyermekei előző adóévben elért egy főre eső adóköteles jövedelme 25%-át meghaladja.

Ugyanezen paragrafus (2) bekezdés értelmében illeték-feljegyzési jog illeti meg az ügygondnokot és a gyámhatóság által kirendelt eseti gondnokot, valamint azt a felet, akinek érdekében az őt megillető igény érvényesítése céljából az ügyész, vagy az erre jogosult szervezet indított pert.

Az Itv. 61. § (1) bekezdése szerint az a fél, akinek eltartásáról szülője köteles gondoskodni, vagy aki házastársával együtt él, csak akkor részesíthető az illeték-feljegyzési jog kedvezményében, ha ennek feltételei mind a félre, mind a vele együtt élő személyre nézve fennállnak.

Nem részesíthető azonban ebben a kedvezményben a fél akkor, ha perlekedése rosszhiszeműnek vagy már előre teljesen eredménytelennek látszik, úgyszintén akkor sem, ha

mint engedményes lép fel és valószínű, hogy az engedményezés az illeték-feljegyzési jog kedvezményével való perlés lehetővé tételét célozta.

Nem lehet illeték-feljegyzési jogot engedélyezni:

- a házasság felbontására irányuló kereset esetén;
- a cégeljárársban;
- a büntetőeljárással kapcsolatos egyes kérelmek elbírálásával összefüggő eljárásokban

Harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény szerinti harmadik országbeli állampolgár részére ez a kedvezmény csak a Magyar Állam által kötött nemzetközi szerződés vagy viszonyosság esetében engedélyezhető. Ebben a kérdésében az igazságügyért felelős miniszter nyilatkozata irányadó.¹⁰

Tárgyi illeték-feljegyzési jogos jellegűek azok az eljárások, amelyek esetében a feleket az ügy tárgyánál fogva illeték-feljegyzési jog illeti meg, azaz nem kell az illetéket előzetesen leróni. Ezeket az eljárásokat az Itv. 62. §-a sorolja fel.

Tárgyi illeték-feljegyzési jogos jellegű például: a házassági per - kivéve a házassági bontóper, valamint a házassági perben érvényesített vagyoni jogi igényt -, a közigazgatási jogkörben okozott kár megtérítése iránti per, magánszemély lakástulajdonát elidegenítő szerződés érvénytelenségének megállapítása iránt indított per.

Tárgyi illeték-feljegyzési jogos jellegű továbbá a közigazgatási eljárás során hozott végzés felülvizsgálatára irányuló nemperes eljárás, a szabálysértéssel okozott kár megfizetésére kötelező végrehajtási eljárás, a választási bizottság határozatának felülvizsgálatára irányuló nemperes eljárás.

Az illeték mérséklése

Amennyiben annak az Itv. 58. §-ában foglalt feltételei fennállnak, az illetékszámítási szabályok szerint lerovandó eljárási illeték összege 10%-ra, 30 %-ra, vagy 50%-ra mérsékelhető, így a félnek a mérsékelt összegű eljárási illetéket kell megfizetnie.

¹⁰ Az Illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény 61.§ (3) bekezdés

Polgári perekben az illeték a peres eljárás illetékének 10%-a a következő esetekben:

- ha a felperes keresetétől legkésőbb az első tárgyaláson eláll;
- ha az első tárgyaláson a per szünetelésére kerül sor, és a per e szünetelés folytán megszűnik;
- ha az alperes a követelést az első tárgyaláson azonnal elismeri, vagy az első tárgyalás előtt a követelést teljesíti;
- ha a felek az első tárgyaláson egyezségeket kötnek;
- ha a felek a per megszüntetését az első tárgyaláson közösen kérik;
- ha a bíróság az eljárást megindító beadványt idézés kibocsátása - nemperes eljárás esetén érdemi vizsgálat, cégbírósági eljárás esetén hiánypótlási eljárás lefolytatása - nélkül, hivatalból elutasítja, vagy a pert a Pp. 157. §-a a) pontja alapján megszünteti.

Az illeték a peres eljárás illetékének 30%-a:

- ha az első tárgyalást követően az eljárás szüneteléssel;
- ha az első tárgyalást követően felperes keresetétől való elállása folytán szűnik meg;
- ha az első tárgyalást követően per megszüntetését a felek közösen kérik.

Az illeték a peres eljárás illetékének 50%-a:

- ha az egyezségkötésre az első tárgyalást követően kerül sor;
- ha a felek az első tárgyalást követően külön törvényben szabályozott közvetítői eljárásban vettek részt, és ezt követően a bíróság az egyezségeket jóváhagyja.

Nemperes eljárásokban az eljárási illeték szintén mérsékelhető 10%-ra abban az esetben, ha a kérelemtől való elállásra a bíróság érdemi határozatának meghozatala előtt kerül sor.

Egyezségi kísérletre történő idézés iránti kérelem és szóbeli kereset azonnali tárgyalása iránti kérelem esetén, valamint a fizetési meghagyásos eljárást követően indult peres eljárásban - amennyiben a feltételek egyébként fennállnak - a mérséklési kötelezettség csak a kiegészített illetékre terjed ki.

Ha a felek a polgári eljárást megelőzően közvetítői eljárásban vettek részt, az eljárás illetékének a közvetítő általános forgalmi adóval növelt - az illetékfizetésre kötelezett fél által viselt - díjával, de legfeljebb 50 000 forinttal csökkentett összegét, de legalább az egyébként

fizetendő illeték 50%-át kell megfizetni. Nem alkalmazható az illeték mérséklése, ha a közvetítői eljárást törvény kizárja, vagy a közvetítői eljárásban létrejött megállapodás ellenére a megállapodással rendezett jogvita tárgyában a felek bármelyike bírósághoz fordul, kivéve, ha a per tárgya kizárólag a megállapodásban foglaltak érvényesítése.

Az eljárási illeték az egyébként fizetendő illeték 50%-a, ha a polgári peres eljárást - akár közjegyző, akár bíróság előtt lefolytatott - előzetes bizonyítási eljárás előzte meg.

Az illetékmérséklés szabálya alkalmazható a büntető eljárásban érvényesített polgári jogi igény illetékére is.

Továbbá a polgári és büntető fellebbezési eljárás, illetve felülvizsgálati eljárás illetékének a 10%-át kell megfizetni akkor, ha a fellebbezést vagy a felülvizsgálati kérelmet az annak elbírálására jogosult bíróság tárgyalásának megkezdése előtt visszavonják, vagy a kérelem visszavonására a tárgyaláson kívüli elbírálás időpontjáig kerül sor.¹¹

Bizonyos, az Itv. 62. § (2) bekezdésében meghatározott perekben pedig, ha az összegszerűség megállapítása a bíróság mérlegelésétől függ és a kereset nem volt nyilvánvalóan eltúlzott, részleges pervesztesség esetén a bíróság a fél illetékfizetésre való kötelezését mellőzheti. (pl. a közigazgatási jogkörben okozott kár megtérítése iránti perek esetében)

Költségkedvezmények a közigazgatási és munkaügyi perekben

Közigazgatási perek

A közigazgatási perek tárgyuknál fogva illeték-feljegyzési jogos jellegűek, így az eljárás megindításakor illetéket fizetni nem kell, az viseli az eljárási illetéket, akit a bíróság a per végén arra kötelez.

Lehetőség van azonban arra, hogy a fél személyes költségmentesség engedélyezése iránti kérelmet terjesszen elő. A személyes költségmentesség szabályai és elbírálási szempontjai megegyeznek a polgári peres eljárásban alkalmazható szabályokkal, szempontokkal.

¹¹Az Illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény 58.§

A tárgyi illetékmentesség ezekben a perekben is kiterjed az eljárást megindító beadvány idézés kibocsátása nélküli elutasításáról rendelkező döntés elleni fellebbezésre, a költségmentesség vagy az illeték-feljegyzési jog tárgyában hozott határozat elleni jogorvoslati eljárásra, a határozat kijavítása, illetve kiegészítése iránti kérelemre, valamint az áttételt elrendelő végzés elleni fellebbezésre.

Illetékmentes továbbá a kárpótlási ügyekben hozott közigazgatási döntés bíróság általi felülvizsgálata, a jogi segítségnyújtás engedélyezése tárgyában hozott közigazgatási döntés bírósági felülvizsgálata, valamint az áldozatsegítés tárgyában hozott közigazgatási döntés bírósági felülvizsgálata.

Az illeték mérséklésére közigazgatási perek esetében is sor kerülhet.

Munkaügyi perek

A munkaügyi perek tárgyuknál fogva költségfeljegyzési jogos jellegűek, kivéve azokat a munkaügyi pereket, amelyekben a feleket tárgyi illeték-feljegyzési jog illeti meg.

A tárgyi illetékmentesség ezekben a perekben is kiterjed az eljárást megindító beadvány idézés kibocsátása nélküli elutasításáról rendelkező döntés elleni fellebbezésre, a költségmentesség vagy az illeték-feljegyzési jog tárgyában hozott határozat elleni jogorvoslati eljárásra, a határozat kijavítása, illetve kiegészítése iránti kérelemre, valamint az áttételt elrendelő végzés elleni fellebbezésre.

Tárgyi illeték-feljegyzési jogosak azok a munkaügyi perek, melyek a munkavállaló szándékos vagy súlyos gondatlan károkozásával, valamint a vezető állású munkavállaló polgári jog szabályai szerinti kártérítési felelősségével kapcsolatban indulnak; továbbá a végkielégítés iránti per a törvény alapján járó összegben felüli részében, ha az a minimálbér hússzorosát meghaladja.

Ilyenkor, ha az összecszerűség megállapítása a bíróság mérlegelésétől függ és a kereset nem volt nyilvánvalóan eltúlzott, részleges pervesztesség esetén a bíróság a fél illetékfizetésre való kötelezését mellőzheti.

Az illeték mérséklésére munkaügyi perek esetében is sor kerülhet.

Munkaügyi perekben speciális költségkedvezmény a Pp. 358/B. §-ában szabályozott munkavállalói költségkedvezmény.

Abban az esetben, ha munkaügyi per által érintett munkaviszonyból származó távolléti díj nem haladja meg a külön jogszabályban meghatározott mértéket, a perben félként részt vevő munkavállaló munkavállalói költségkedvezményre jogosult, melynek alapján a felet -

jogszabály eltérő rendelkezése hiányában - a keresetlevél előterjesztésétől kezdve, a per egész tartamára, valamint a végrehajtási eljárásra is kiterjedően teljes költségmentesség illeti meg.

A munkavállalói költségkedvezményre vonatkozó adatokat a félnek a keresetlevélben fel kell tüntetni és csatolni kell a szükséges iratokat. A jogosultságot a bíróság a csatolt iratok alapján hivatalból vizsgálja.

A munkavállalói költségkedvezmény részletszabályait a 73/2009. (XII.22.) IRM rendelet tartalmazza.

Ha a munkavállaló keresetleveléből, más nyilatkozatából vagy egyéb körülményekből megállapítható vagy valószínűsíthető, hogy a munkavállaló az adatszolgáltatási kötelezettségének a munkáltatónak felróható okból nem tud eleget tenni, a bíróság a munkáltatót kötelezi a szükséges adatok igazolására.

Ha a munkaügyi perben félként résztvevő munkavállaló per által érintett munkaviszonyból származó bruttó havi átlagkeresete a keresetlevél benyújtásakor - ha a munkaviszony korábban megszűnt, annak megszűnésekor, vagy ha a munkaügyi per a munkaviszony jogellenes megszüntetése tárgyában indult, a munkáltató munkaviszony megszüntetésére irányuló jognyilatkozata közlésének időpontjában - nem haladja meg a Központi Statisztikai Hivatal által közzétett - az a)-c) pontok szerinti időpontot megelőző második év nemzetgazdasági bruttó havi átlagkeresetének kétszeresét, akkor a munkavállaló jogosult munkavállalói költségkedvezményre.

Ha azonban a munkavállaló átlagkeresete ezt a mértéket meghaladja vagy a keresetlevélben azt megfelelő módon nem igazolta, a hiányokat az erre irányuló felhívás ellenére sem pótolta, a bíróság határozatában azt állapítja meg, hogy a munkavállalói költségkedvezményre a munkavállaló nem jogosult.

Kivétel ez alól, ha a munkavállaló keresetleveléből, más nyilatkozatából vagy egyéb körülményekből megállapítható vagy valószínűsíthető, hogy a munkavállaló az adatszolgáltatási kötelezettségének a munkáltatónak felróható okból nem tud eleget tenni, mert ekkor a bíróság a munkáltatót kötelezi a szükséges adatok igazolására.

Ha pedig a munkavállaló a perben vitatja átlagkeresetének a munkáltató által igazolt mértékét, a bíróság a munkavállalói költségkedvezményre való jogosultságról az ügydöntő határozatában rendelkezik.

Amennyiben a bíróság az eljárás folyamán állapítja meg, hogy a munkavállalói költségkedvezmény feltételei nem álltak fenn, akkor a munkavállalói költségkedvezményt megvonja. Ha a felet pártfogó ügyvéd képviseli, a bíróság a munkavállalói költségkedvezmény megvonásáról szóló határozat keltétől számított 8 napon belül a határozat

megküldésével értesíti azt a jogi segítségnyújtó szolgálatot, amelyik a pártfogó ügyvédi képviselőt engedélyezte.¹²

A személyes költségmentesség felülvizsgálata, megvonása

A bíróság a személyes költségmentesség feltételeinek fennállását az eljárás jogerős befejezéséig - az engedélyezés időpontjához képest - évente, a végrehajtható okirat kiállítása előtt, ha az eljárás jogerős befejezésétől számítva már egy év eltelt, továbbá az eljárás bármely szakaszában - ideértve a felülvizsgálati kérelem (Pp. 270. §) elbírálását is -, ha adat merül fel arra nézve, hogy a feltételek már az engedélyezéskor sem álltak fenn, vagy utóbb megszűntek, felülvizsgálja.

Felülvizsgálat során a bíróság elrendelheti a külön jogszabályban megjelölt igazolások ismételt csatolását, és szükséghez képest egyéb bizonyítást folytat le. Ha a fél - felhívás ellenére - nem nyilatkozik, vagy nem csatolja a felhívásban megjelölt igazolásokat, a bíróság a személyes költségmentességet megvonja.

Amennyiben a költségmentesség engedélyezésének feltételei már az eljárás megindításakor sem álltak fenn, a személyes költségmentesség megvonásának kérdésében hozott határozat hatálya visszahat az eljárás megindítására.

Ekkor a bíróság végzésében felhívja a felet, hogy a határozat jogerőre emelkedését követő 8 napon belül letelezés terhe mellett rója le a meg nem fizetett illetéket, végrehajtás terhe mellett fizesse meg az állam által előlegezett költségeket, helyezze letétbe a perköltség-biztosítékot, ha ennek a Pp. 89. §-ában foglalt feltételei fennállnak,

Ha a bíróság a költségmentességet azért vonja meg, mert az engedélyezés feltételei utóbb megszűntek, akkor a fél a megvonás időpontjától kezdve köteles az esetleg felmerülő illetéket leróni, és a költségeket előlegezni.

Abban az esetben, ha felet pártfogó ügyvéd képviseli és a bíróság a pártfogó ügyvédi képviselő költségeire is kiterjedő költségmentességet vonja meg, a bíróság erről a határozat jogerőre emelkedését követő 8 napon belül a határozat megküldésével értesíti a pártfogó ügyvédi képviselőt engedélyező jogi segítségnyújtó szolgálatot.¹³

Egyéb kedvezmények

1273/2009. (XII.22.) IRM rendelet

13 6/1986. (VI.26.) IM rendelet 8. § és 9. §

Jogorvoslati eljárásokban érvényesülő kedvezmények

Az Itv. 51. § (1) bekezdése szerint, amennyiben a 46-48. §-ban és az 50. §-ban szabályozott eljárásokban a bírósági határozatot a jogorvoslati eljárásban előadott kérelem, illetve ellenkérelem kereteire tekintet nélkül helyezi a bíróság hatályon kívül, a megismételt eljárásban a fél az illeték ismételt megfizetése alól mentesül; keresetváltoztatás (felemelés) esetén pedig csak az ennek következtében keletkezett illetékkülönbözetet kell megfizetnie.

Ugyanezen szakasz (2) bekezdése szerint pedig a perújítási eljárás során az (1) bekezdésben foglaltak alkalmazásával kell a megfizetett illetéket visszatéríteni vagy a feljegyzett illeték viseléséről határozni, ha a fél a perújítással támadott ítélet hozatalában részt vett bírónak, az ellenfélnek vagy másnak bűncselekménye miatt, a törvény ellenére lett pervesztes, vagy a perben hozott ítéletet megelőzően ugyanarra a jogra nézve már korábban jogerős ítéletet hoztak.

Pártfogó ügyvédi képviselő

A Pp. 84. § (2) bekezdésének d.) pontja szerint a költségmentesség magában foglalja a pártfogó ügyvédi képviselő engedélyezése iránti igényt, ha azt törvény lehetővé teszi.

A pártfogó ügyvédi képviselőt a Jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény szabályozza.

A jogi segítségnyújtás igénybevételének részletes szabályait pedig az 56/2007. (XII. 22.) IRM rendelet tartalmazza.

Az engedélyezés iránti kérelmet a megyei kormányhivatalok (és a Fővárosi Kormányhivatal) Igazságügyi Szolgálatainál formanyomtatványon kell előterjeszteni.

Amennyiben a fél részére a peres eljárásban költségmentességet engedélyeznek, részére automatikusan jár a pártfogó ügyvédi képviselő.

Pártfogó ügyvédi képviselő engedélyezése iránti kérelmet valamennyi peres eljárásban elő lehet terjeszteni, nem kizárt nemperes eljárás esetében sem.

Mivel azonban az engedélyezés nem a bíróság, hanem a jogi segítségnyújtó szolgálat hatáskörébe tartozik, ez a költségkedvezmény rendszertanilag elkülönül a bíróság által engedélyezhető költségkedvezményektől.¹⁴

14 Nagykommentár a Polgári perrendtartáshoz

Összegezés

A költségkedvezmények fontosak a felek szempontjából, hiszen lehetővé teszik, hogy azok az emberek is igényt tudjanak érvényesíteni peres vagy nemperes eljárások útján, akik jövedelmi viszonyaik miatt e nélkül nem tudnának bírósághoz fordulni.

A munkavállalói költségkedvezmény eltérő szabályozása indokolt a munkaügyi perekben, hiszen a munkavállaló-munkáltató jogviszony miatt egyébként is fennálló egyenlőtlenséget kiegyenlítőbbé teszi és megkönnyíti a bírósághoz fordulást.

A Rendelet 6. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezés pedig álláspontom szerint felülvizsgálatra szorulna.

Ennek oka, hogy szélsőséges esetben előfordulhat, hogy olyan magas jövedelemmel rendelkező fél is részesül a személyes költségmentesség kedvezményében, akinek esetében még az egy főre eső jövedelem összegére való tekintettel sem indokolt annak engedélyezése. Ezért a jövedelmi-vagyoni viszonyokat, az egy főre eső jövedelmet ebben az esetben is vizsgálni kellene.

A fentiekben kifejtettekre tekintettel a költségkedvezmények alkalmazására szükség van, azonban a költségkedvezményekkel is vissza lehet élni, ezért azok engedélyezésének szabályait a mai kor igényeihez kell igazítani, valamint az elbíráláshoz szükséges – felek által közölt és igazolt – adatok ellenőrzésével (pl. környezettanulmány készítésével), felülvizsgálatával és a megvonás lehetőségével szigorúbban kellene élni.

IRODALOM

- a) Király Lilla: Szegényjog az 1911. évi magyar Polgári Perrendtartás szabályozásában (Jogtörténeti szemle: az ELTE Magyar Állam-és Jogtörténeti Tanszékének Közleményei, 2009).